

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ MÜKERREM FURTUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/9020)

Karar Tarihi: 6/10/2015

R.G. Tarih-Sayı: 20/11/2015-29538

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Serruh KALELİ
Hicabi DURSUN
Kadir ÖZKAYA
Rıdvan GÜLEÇ
Raportör : Nahit GEZGİN
Başvurucu : Ali Mükerrerem FURTUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ölüm olayının etkili soruşturulmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 13/12/2013 tarihinde İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi aracılığıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde belirlenen eksiklikler tamamlanmış ve başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca 24/11/2014 tarihinde, kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 25/5/2015 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına ve başvuru belgelerinin bir örneği görüş için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmesine karar verilmiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 27/5/2015 tarihinde Bakanlığa bildirilmiş; Bakanlık, görüşünü 13/7/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Bakanlık görüşü başvurucuya bildirilmiş ancak başvurucu bu görüşe karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru dilekçesi ve ekleri ile onaylı suretleri Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından gönderilen ve başvuruya konu soruşturma dosyalarından tespit edilen olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, halası ve halasının kocası olan müteveffa Abbas Furtun (A. F.) tarafından 9 yaşında iken evlat edinilmiştir.

9. Evlat edinen halasının (annesi) 2007 yılında ölmesinden sonra maddi durumu iyi olan 1926 doğumlu A. F., o dönemde yurt dışında çalışmakta olan başvurucunun bilgisi dışında kendinden 32 yaş küçük H. F. adlı kişiyle evlenmiştir.

10. A. F., evlendikten kısa bir süre sonra H. F.nin kendisini terk etmesi üzerine şeker koması teşhisi ile Ordu Devlet Hastanesine kaldırılmış ve burada 6 gün süre ile tedavi edilmiştir.

11. Bu olaydan bir süre sonra A. F., yaşlılığından faydalanılarak kandırıldığı gerekçesiyle eşi aleyhine boşanma davası açmış, Mahkemece davanın kabul edilmesi neticesinde boşanmalarına ve Yargıtayın ilgili Dairesi tarafından da bu kararın onanmasına karar verilmiş olmasına rağmen aynı Dairece yapılan karar düzeltme incelemesi aşamasında açtığı bu davadan feragat etmiştir.

12. A. F., boşanma davasından vazgeçtiği ve eşi ile yeniden bir araya geldiği sonraki zaman zarfında hastalığı ve yaşı nedeniyle gözetime ve bakıma muhtaç bir şekilde yaşamış; aynı dönemde belli aralıklarla hastanede tedavi görmüştür.

13. A. F., sağlık durumunun ağırlaşması nedeniyle 2011 yılı Mart ayı ila 19/8/2011 tarihlerinde özel bir hastanenin plastik cerrahi, dâhiliye ve yoğun bakım ünitelerinde eşinin refakatinde yatılı tedavi gördükten sonra genel durumunda kısmi düzelme olduğu gerekçesiyle taburcu edilmiş ancak 25/8/2011 tarihinde (85 yaşında) evinde yaşamını yitirmiştir.

14. A. F.nin ikamet ettiği bölgenin Aile Sağlık Merkezinde görev yapan Doktor M. Y., 26/8/2011 tarihinde saat 10.00'da düzenlediği ölüm tutanağında müteveffanın yaşı, diyabet ve kalp hastası olduğunu dikkate alarak ölümün mevcut hastalıklar nedeniyle gerçekleştiğini belirtmiştir.

15. Müteveffanın öldüğü tarihte İstanbul'da ikamet eden başvuru, 26/8/2011 tarihinde Ordu Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) gönderilmek üzere İstanbul Nöbetçi Cumhuriyet Başsavcılığına "*ivedi inceleme talepli*" olarak verdiği dilekçesinde özetle "*...maddi anlamda varlıklı bir iş adamı olan babasının (müteveffanın) annesinin ani ölümü sonrasında sorunlu bir evlilik yaptığını, eşine yönelik 'yalnızlığından ve yaşlılığından faydalanıp mirasından pay almak için kandırıldığı' gerekçesiyle açtığı boşanma davasından, boşanmalarına karar verilmesine ve anılan kararın Yargıtay tarafından onanmasına rağmen, karar düzeltme incelemesi aşamasında feragat ettiğini, bu vazgeçme sonrasında kendisiyle olan irtibatının kesildiğini, hastalığı nedeniyle bakıma muhtaç olduğunu, bu süreçte, ilaçlarının dozlarına ne derece dikkat edildiği ile yediği yiyeceklere yeterli dikkat ve özenin gösterilip gösterilmediği hususlarının şüpheli olduğunu, ayrıca babasının 26/8/2011 tarihinde kılınacak öğle namazından sonra defnedileceğine yönelik duyum aldığını*" bildirmiş ve "*şüpheli ölüm nedeniyle otopsi yapılarak, fiziksel ve kimyasal muayenelerin yapılmasını*" talep etmiştir.

16. Nöbetçi Cumhuriyet Savcısı, aynı gün imzaladığı dilekçeyi soruşturma için kayda almış ve görevlilere, dilekçenin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına faks aracılığıyla gönderilmesi talimatını vermiştir.

17. Dilekçenin, Cumhuriyet Başsavcılığına müteveffanın defin işleminin yapılmasından önce ulaşıp ulaşmadığı ile Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından otopsi yapılması talebi hakkında herhangi bir karar verilip verilmediği soruşturma dosyası içeriğinden tespit edilememiştir.

18. Bu hususta soruşturma dosyasından edinilen tek bilgi, müteveffanın ölü muayene ve otopsi işlemi yapılmaksızın defnedildiğidir.

19. Cumhuriyet Savcısı 26/8/2011 tarihinde saat 17.30'da ölüm belgesini ve defin ruhsatını düzenleyen Doktor M. Y.nin tanık sıfatıyla ifadesini almış, adı geçen kişi ifadesinde özetle "26/8/2011 tarihinde saat 10.00 sıralarında ölüm olayının kendisine bildirilmesi üzerine ölenin evine gittiğini ve tutanakta belirttiği tespitlerde bulunarak, defin ruhsatını düzenlediğini" belirtmiştir.

20. Cumhuriyet Başsavcılığı, 19/9/2011 tarihli ve 2011/7853 soruşturma sayılı kararıyla kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Abbas Furtun'un 25/8/2011 tarihinde vefat ettiği, tanık olarak ifadesi alınan doktor M.Y'nin 25/8/2011 tarihinde düzenlemiş olduğu ölüm belgesine göre, ölüm nedeninin diyabet ve kalp damar hastalığı olduğunun belirtildiği, bu hali ile ortada suç veya suç unsurunun bulunmadığı anlaşılmıştır."

21. Başvurucunun bu karara itiraz edip etmediği, soruşturma dosyası içeriğinden belirlenememiştir.

22. Sonraki aşamada 26/9/2011 tarihinde H. F.nin kollukta ifade verdiği (Şüpheli sıfatıyla alınmamıştır.) görülmüştür. İfadesinin ilgili bölümleri şöyledir:

"...oğlu eşimle aramı açtı, bu nedenle bir süre ayrı yaşadık, bu olaylar nedeniyle ölümünden 8-9 ay önce hastalığı çoğaldı, bu nedenle Ordu'ya benim yanıma geldi, onu hastaneye götürdüm, burada yatışını yaptılar, ayağında şekerden doyalı yaralar açılmıştı, hastanede üç ayrı ameliyat geçirdi, önce sağ ayak parmakları, sonra ayak bileği ve sağ dizden alt tarafı kesildi. Hastanede kaldığı süreçte ilaçlarını hemşireler ve doktorlar verdiler. Ölümüne dört gün kala doktorlar 'ümit yok, hastayı çıkaralım evinize götürün' dediler. Ben kalmasını istedim. Doktorlar 'yapacak bir şey yok' dediler. Dört günlük sürede ... sayılı yerde bulunan ikametimizde kaldık. Dört gün boyunca evde kaldığı dönemde herhangi bir ilaç kullanmadık, doktor, ilacı ümit yok diye hastanede kesmişti. Ölümden sonra doktor A.F'yi gördü ve ölüm raporunu verdi...ben eşime otopsi yapılmasını istemiyorum..."

23. Soruşturmada kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesine rağmen bu karardan sonra H. F.nin ifadesine ne için ihtiyaç duyulduğu veya ifadesinin hangi maksatla alındığı mevcut belgelerden anlaşılamamıştır. Kolluk tarafından düzenlenen 12/9/2011 tarihli fezleke incelendiğinde ifade tutanağında belirtilen tarihte maddi hata da bulunmadığı görülmüş, bu nedenle ifadenin karardan önce alınmış olma ihtimalinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

24. Başvurucu, 17/10/2011 tarihinde soruşturmanın genişletilmesi talebiyle yeniden Cumhuriyet Başsavcılığına başvurmuş ve babasının boşanma davasından gördüğü baskı ve tehdit nedeniyle vazgeçtiğini, bu süreçte koruma talep edip eşi H. F. ile yakınları hakkında Cumhuriyet Savcılığına şikâyet dilekçesi verdiğini belirtmiş ve babasıyla ilgilenmeyerek ölümüne sebebiyet verdiğini ileri sürdüğü H. F. hakkında kamu davası açılması talebinde bulunmuştur.

25. Cumhuriyet Başsavcılığı, 18/10/2011 tarihli ve K.2011/4500 sayılı kararında “Şikâyete konu olayla ilgili yürütülmüş ve sonuçlandırılmış bir soruşturmanın bulunduğu, ölümün şüpheli olduğu yönünde yeni bir delilin elde edilemediği ve olayda suç veya suç unsuru olduğu yönünde soyut iddia dışında somut hiçbir delilin bulunmadığı” gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

26. Başvurucunun bu karara itirazı, Giresun Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 18/10/2011 tarihli ve 2011/1107 Değişik İş sayılı kararı ile kesin olarak reddedilmiştir.

27. Başvurucunun Başbakanlık İletişim Merkezine konu ile ilgili olarak 25/9/2012 tarihinde gönderdiği dilekçe sonrasında olay hakkında yeniden soruşturma başlatılmış; önceki soruşturmaya ilişkin bilgi ve belgeler, bu soruşturma dosyası kapsamına alınmıştır.

28. Cumhuriyet Başsavcılığı, müteveffanın tedavisine ilişkin tüm bilgi ve belgeleri bu soruşturma sürecinde Adli Tıp Kurumu Başkanlığına göndererek müteveffanın kasten veya taksirle öldürülmüş olabileceğine ilişkin bir şüphenin bulunup bulunmadığını, mevcut tıbbi belgeler dikkate alındığında ölüm nedeninin kesin olup olmadığını ve cesedin üzerinde inceleme yapılabilmesi için mezarının açılmasının gerekli olup olmadığını sormuş; anılan kurumun Birinci İhtisas Kurulu raporunda özetle “...19/8/2011 tarihinde genel durumu daha iyi olan müteveffanın, yakınlarına hastalığı hakkında bilgi verilerek, gerekli tedavileri düzenlendikten sonra taburcu edildiğini, 25/8/2011 tarihinde ikametinde öldüğünü, ölen hakkında aile hekimi tarafından düzenlenen ölüm tutanağında ‘ölüm sebebi diyabet ve kalp damar hastalığı’ olduğunun belirtilip defin ruhsatının düzenlendiği dikkate alındığında; müteveffanın ölümünün diyabet ve kalp damar hastalığı sonucu meydana gelmiş olabileceğini, ancak ölüm anına ait tıbbi belge bulunmadığını, ölümün evde gerçekleştiğini, otopsi yapılarak dokularda mikroskopik, histopatolojik, toksikolojik analizler yapılamadığından mevcut verilerle kesin ölüm nedeni, mekanizması ve ilaçların hastaneden taburcu edilmesiyle ölüm arasında geçen sürede düzenli kullanılıp kullanılmadığı hususunda değerlendirme yapılamadığını, feth-i kabir suretiyle cesedin çıkarılarak otopsi yapılması durumunda da yapılacak analizlerle bu hususun tespitinin mümkün olmadığını” bildirilmiştir.

29. Müteveffanın hastalığının takibini yapan biri plastik cerrahi, diğeri ise dâhiliye uzmanı olan doktorlar da beyanlarında özetle “Müteveffada şeker hastalığı ve kan dolaşımı bozukluğunun bulunduğunu, bu hastalıkları sebebiyle ayağının kesildiğini ve ‘genel düşkünlük’ halinin mevcut olduğunu, sürekli bakıma muhtaç bir duruma geldiğini, en son hastaneye getirilip tedavisi ve kontrolleri yapıldıktan sonra, hastalığının evde yapılabilmesi için, yakınlarına tedavi konusunda eğitim verilerek taburcu edildiğini, kendisine şeker hastalığı yönünden insülin ilaçları yazıldığını, taburcu edilirken herhangi bir enfeksiyon durumu olmadığını, ancak kesilen ayak ucunda enfeksiyon tekrar edebilecek düzeyde açık yaralar mevcut olduğunu, zaten enfeksiyonun tekrarlaması nedeniyle de yeniden hastaneye getirildiğini duyduklarını ve müteveffanın ölümünün şeker hastalığına bağlı gelişen komplikasyonlar nedeniyle gerçekleştiğini tahmin ettiklerini” bildirmişlerdir.

30. Ölüm tutanağını düzenleyen Doktor M. Y.nin yeniden alınan ifadesinde “Müteveffanın kendinde var olan hastalıklar sonucu öldüğünü hatırladığını” söylemiştir.

31. H. F. ise bu kez şüpheli sıfatıyla verdiği ifadesinde özetle “Aralarında anlaşmazlık bulunan müştekinin (başvurucu) müteveffa ile arasını bozmaya çalıştığını, ölümün gerçekleşmesinden önceki bir yıllık zaman diliminin büyük bir bölümünü, müteveffanın hastalıkları nedeniyle hastanede geçirdiklerini, müteveffayla ilgilenmemesi,

ihtiyacı olan ilaçları vermemesi gibi bir durumun ise söz konusu olmadığını ve isnat edilen tüm iddiaları reddettiğini” beyan etmiştir.

32. Başvurucu, müşteki sıfatıyla verdiği ifadesinde özetle “...babasının, 6 milyon TL civarında bir malvarlığının bulunduğunu, hastaneden taburcu edilip evine gönderildikten sonra ölümüne kadar aradan geçen sürece ilişkin olarak herhangi bir soruşturma işleminin yapılmadığını ve şüpheli H.F.’nin, mirasından faydalanmak için ilaçlarını vermeyerek, babasının ölümüne neden olduğunu ” ileri sürmüştür.

33. Cumhuriyet Başsavcılığı, 28/6/2013 tarihli ve K.2013/2987 sayılı kararında özetle “İstanbul Adli Tıp Kurumu Birinci İhtisas Kurulu raporu, şüpheli H.F.’nin ifadesi, müteveffanın hastalığını takip eden doktorlar ile ölüm tutanağını düzenleyen doktorun ifadeleri dikkate alındığında, kamu davası açmaya yeter delil elde edilemediği” gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

34. Başvurucunun anılan karara itirazı, Mahkemenin 2/10/2013 tarihli ve 2013/1037 Değişik İş sayılı kararı ile kesin olarak reddedilmiştir. Mahkemenin gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

“ ... Tüm soruşturma evrakı kapsamı dikkate alındığında; şüpheli H.F.’nin eşi olan ölen A. F.’nin tedavisini kasten ihmal ederek öldürdüğüne dair kamu davası açmaya yeter delil elde edilemediğinden...”

35. Bu karar başvurucuya 15/11/2013 tarihinde bildirilmiş; başvurucu, süresi içinde 13/12/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İlgili Hukuk

36. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene” kenar başlıklı 86. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

“(2) Ölünün adli muayenesinde tıbbi belirtiler, ölüm zamanı ve ölüm nedenini belirlemek için tüm bulgular saptanır.

(3) Bu muayene, Cumhuriyet savcısının huzurunda ve bir hekim tarafından görevlendirilerek yapılır.”

37. 5271 sayılı Kanun’un “Otopsi” kenar başlıklı 87. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“(1) Otopsi, Cumhuriyet savcısının huzurunda biri adli tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Müdafî veya vekil tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. Zorunluluk bulunduğu otopsi işlemi bir hekim tarafından da yapılabilir; bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir.

...

(4) Gömülmüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu husustaki karar, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından verilir. Mezardan çıkarma kararı, araştırmanın amacını tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaştırılması da zor değilse ölünün bir yakınına derhal bildirilir.

...”

38. 5271 sayılı Kanun'un "Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar" kenar başlıklı 172. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda, itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir."

39. 5271 sayılı Kanun'un "Cumhuriyet savcısının kararına itiraz" kenar başlıklı 173. maddesinin 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun'un 71. maddesi ile değişiklik yapılmadan önceki ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz edebilir.

...

(6) İtirazın reddedilmesi halinde; Cumhuriyet savcısının, yeni delil varlığı nedeniyle kamu davasını açabilmesi, önceden verilen dilekçe hakkında karar vermiş olan ağır ceza mahkemesinin bu hususta karar vermesine bağlıdır."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

40. Mahkemenin 6/10/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru nunun 13/12/2013 tarihli ve 2013/9020 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

41. Başvurucu, babasının şüpheli ölümüyle ilgili olarak etkili bir soruşturma yapılmadığını, definden önce otopsi işlemi yapılması talebinde bulunmasına rağmen bu işleminin yapılmaması sonucu kesin ölüm nedeninin tespit edilemediğini, soruşturmalar sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararlarına karşı yaptığı itirazların ise gerekçeden yoksun bir şekilde reddedildiğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma ile Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştü; ihlallerin tespiti ile tüm sonuçlarının ortadan kaldırılması taleplerinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

42. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, babasının ölümüne ilişkin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan soruşturmanın, delillerin toplanması yönünden etkili olmaması ile soruşturma sonucunda verilen kararlara karşı yaptığı itirazların gerekçesiz reddedilmesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

43. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu nedenle ceza soruşturmasında mağdur (suçtan zarar gören) konumunda olan başvuru nunun iddiaları, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile ilişkili görülerek değerlendirmenin anılan bu madde kapsamında yapılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

44. Bakanlığın görüşünde, öncelikli olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları uyarınca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 2. maddesinin

ilk cümlesinde devlete yalnızca kasıtlı ve kanunsuz ölüme sebebiyet vermekten kaçınma zorunluluğu değil; aynı zamanda egemenlik alanı içinde bulunan kişilerin yaşamlarını korumaya yönelik gerekli tedbirleri alma zorunluluğu getirdiği, Sözleşme'nin 2. maddesinin devlete belirlenen koşullarda kişiyi üçüncü şahıslara, istisnai koşullarda da kişinin kendisine karşı koruması için yetkililere uygulamaya yönelik önleyici pozitif yükümlülük yüklediği, bir ölüm meydana gelmişse devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında ölümün nedenlerini etkili bir şekilde soruşturma ve sorumluları tespit ederek cezalandırma ödevinin de bulunduğu ifade edilmiştir.

45. Bakanlık görüşünde, yine AİHM kararlarına dayanılarak soruşturma açılması için ölen kişinin yakınlarının resmî bir başvurusu yapması beklenmeksizin yetkililerin resen harekete geçmesinin ve maktulün ailesinin meşru çıkarlarının korunması için gerekli olduğu ölçüde soruşturmanın kendilerine açık olmasının gerektiği belirtilmiş, etkili soruşturma için zımni olarak bir çabukluk ve makul bir hızlilik şartının da bulunduğu ifade edilmiştir.

46. Bakanlık görüşünde, bu kapsamda somut olaya ilişkin olarak herhangi bir kabul edilemezlik nedeni ileri sürülmemiş ve soruşturmada yapılan işlemler tek tek sıralanmak suretiyle 2011 yılında açılan soruşturmalar döneminde başvuru babası ve H. F. arasındaki aile hukuku uyuşmazlıkları da gözetilerek dosyanın Adli Tıp Kurumuna gönderilmemiş ve feth-i kabir yapılması durumunda başvuru babasının gerçek ölüm nedeninin tespit edilip edilemeyeceği noktasında teknik ve tıbbi bir değerlendirmenin istenilmemiş olmasının devletin yaşama hakkını koruma bağlamında sahip olduğu soruşturma yükümlülüğüne uygunluğu konusundaki takdirin Anayasa Mahkemesine ait olduğunun düşünüldüğü bildirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle mağdur olan ölen kişinin yakınları tarafından yapılabilecektir. Başvuru konusu olayda başvuru, ölen kişinin oğludur. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41).

48. Ayrıca başvuru Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğine dair iddiasının 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

49. Başvuru, etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini de iddia etmiştir.

50. Başvurucunun, soruşturmanın etkili yürütülmediği yönündeki iddiası açıkça dayanaktan yoksun bulunmayarak Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında incelendiğinden ayrıca bu kapsamda Anayasa'nın 40. maddesinin de ihlal edildiği iddiasının değerlendirilmesine gerek görülmemiş olup bu yöndeki şikâyetler de Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında incelenmiştir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

51. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

52. Bütün diğer haklar için bir temel oluşturan yaşam hakkı, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmış ve bu maddede belirlenen istisnalar dışında hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemeyeceği belirtilmiştir. Bir ölüm meydana gelmişse devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında ölümün nedenlerini soruşturma ve sorumluları tespit ederek cezalandırma ödevi de vardır. Bu usul yükümlülüğünün gerektiği şekilde yerine getirilmemesi hâlinde devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerine gerçekten uyup uymadığı tespit edilemez. Bu nedenle devletin bu madde kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin güvencesini, soruşturma yükümlülüğü oluşturmaktadır (*Salih Akkuş*, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 29).

53. Bireyin bir devlet görevlisi ya da özel bir kişi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirir (*Salih Akkuş*, § 30).

54. Soruşturma yükümlülüğünün sonuç yükümlülüğü değil, uygun araçların kullanılması yükümlülüğü olması, her soruşturmada başarılı olunması veya mağdurların olaylarla ilgili beyanlarıyla bağdaşan bir sonuca varılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Ancak soruşturma, kural olarak olayın gerçekleştiği koşulların belirlenmesini ve iddiaların doğru olduğunun kanıtlanması hâlinde sorumluların tespit edilerek cezalandırılmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Mikheyev/Rusya*, B. No: 77617/01, 26/1/2006, § 107).

55. Soruşturma yükümlülüğünün amacı yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil, uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer yandan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa'nın 17. Maddesinin başvuruçulara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği, tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 56).

56. Ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edebilmek için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek ölümü aydınlayabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Soruşturmada ölüm olayının nedenini veya sorumlu kişilerin ortaya çıkarılması imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yürütme kuralıyla çelişme riski taşır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 57).

57. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, kural olarak başvuruçuların yakınının öldüğü gün resen ceza soruşturmasının açıldığı, titiz ve hızlı bir çalışma sonucunda elde edilen deliller ışığında soruşturma ve ilk derece yargılama makamlarının olayların seyrini aydınlatmak istediğinden kuşku duyulmadığı, yürütülen soruşturmaların ölüm sebeplerini kesin olarak saptamaya ve sorumlu kişilerin cezalandırılmasına imkân verdiği kanısına varılan durumlarda yürütülen soruşturmaların ve davaların, derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir eksikliğin bulunmaması koşuluyla yürütülen soruşturmaların ve alınan kararların

yetersiz veya çelişkili olduklarının ileri sürülemeyeceğini kabul etmektedir (*Sadık Koçak ve diğerleri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 95).

58. Yukarıda sayılanlara ek olarak yürütülecek soruşturmalarda, soruşturmanın makul bir hızla gerçekleştirilme ve özen gösterilme zorunluluğu da zımnen mevcuttur. Elbette bazı durumlarda soruşturmanın veya kovuşturmanın ilerlemesine engel olan unsurlar ya da güçlükler bulunabilir. Ancak bir soruşturmada ve devamında yapılan kovuşturmada yetkililerin hızlı hareket etmeleri; yaşanan olayların daha sağlıklı bir şekilde aydınlatılabilmesi, kişilerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (*Deniz Yazıcı*, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96).

59. Yürütülecek ceza soruşturmalarının etkinliğini sağlayan hususlardan biri de teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ek olarak her olayda ölen kişinin yakınlarının, meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmaları sağlanmalıdır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 58).

b. İlkelerin Başvuruya Uygulanması

60. Yukarıda belirtilen usul yükümlülüğü kapsamındaki ilkeler bağlamında somut olay, öncelikle soruşturmanın etkililiği adına aranan, ölüm olayını aydınlayabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması ve elde edilen delillerin kapsamlı, tarafsız analizine dayalı olarak sonuca ulaşılması ölçütleri açısından değerlendirilecektir.

61. Öncelikle belirtilmesi gereken husus, soruşturmanın etkililiğini sağlayan en alt seviyedeki incelemenin, başvuruya konu soruşturmanın kendine özgü koşullarına göre değişeceği, buradaki etkililiğin ilgili tüm olaylar temelinde ve soruşturmanın pratik gerçekleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu nedenle soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Velcea ve Mazare/Romanya*, B. No: 64301/01, 1/12/2009, § 105).

62. Bu nedenle başvuruya ilişkin soruşturmanın kendine özgü koşulları ile pratik gerçekleri dikkate alınarak soruşturmada etkililik adına uygun araçların kullanılması yükümlülüğünün yerine getirildiği, buna rağmen bir sonuca ulaşılamadığının anlaşılması hâlinde soruşturma yetkililerinin bir ihmali veya onlara yüklenebilecek bir eksikliğin bulunduğu söylenemeyecek dolayısıyla usul yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna varılamayacaktır.

63. Diğer taraftan AİHM kararlarında da açıkça belirtildiği üzere yaşam hakkının korunması bakımından yetkili mercilerin; olaylara ilişkin görgü tanıklarının ifadelerini, bilimsel ve teknik verileri, gerektiğinde maktulün vücudundaki zedelenmeler de dâhil tüm bulguları tam ve belirgin bir şekilde gösterecek bir otopsi sonucunun toplanabilmesi için makul olan tüm tedbirleri almaları gerekir (*Gül/Türkiye*, B. No: 22676/93, 14/12/2000).

64. Başvuruya konu soruşturmada, başvuru tarafından 26/8/2011 tarihinde ölümün şüpheli olduğu ileri sürülerek otopsi işleminin yapılması talep edilmiş; adı geçeninin bu konuda ikamet ettiği İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği dilekçe, ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından aynı tarihte kayda alınmış ve talebin yetkili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi yönünde işlem yapılmıştır.

65. Başvuruya konu soruşturma dosyası içeriğinden, söz konusu dilekçenin Cumhuriyet Başsavcılığına hangi zaman diliminde ulaştığı yönünde kesin bir tespit yapılamış ise de Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvuru talebi doğrultusunda bir soruşturma başlatılarak ölene ilişkin defin ruhsatını düzenleyen doktorun bilgi ve görgüsünün aynı gün saat 17.30'da alındığı görülmüştür.

66. Başvuruya konu olayda Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, ölümün şüpheli olduğunun ileri sürülmesi üzerine aynı gün olaya ilişkin bir soruşturma açılmasına rağmen başvurucuya ait dilekçe Başsavcılıklarına müteveffanın defininden önce gelmiş ise bu işlemden önceki zaman diliminde, aksi durumda ise derhâl mezar açılması işlemi yapılarak müteveffaya ait ceset üzerinde otopsi işlemi uygulanması yoluna gidilmemiştir.

67. Soruşturmanın ilk aşamalarında yetkili mercilerin, ölümün şüpheli olduğu yönünde bir iddianın da bulunmasına rağmen ölüm nedeninin belirlenebilmesi yönünde ölü muayene ve otopsi işlemi yapmak için herhangi bir adım atmadıkları görülmüştür.

68. Soruşturmanın sonraki aşamalarında anılan eksiklik fark edilerek müteveffaya ait tüm tıbbi bilgi ve belgeler Adli Tıp Kurumuna gönderilmiş ve kesin ölüm nedeni ile otopsi yapılmasının soruşturmaya bir yarar sağlayıp sağlamayacağı hususları sorulmuşsa da gerek zamanında otopsi işleminin yapılmaması gerekse soruşturmadaki temel suçlamaya ilişkin hususlarda görüş bildirilmesinin istenmemiş olması nedeniyle anılan Kurum, sorulan hususlarda kesin bir görüş verememiştir.

69. Öncelikle başvuruya konu olay bakımından otopsi, müteveffanın bakımsız bırakıldığına, hastalığına ilişkin ilaçların verilmediğine ve bu şekilde ölümüne neden olduğuna ilişkin iddiaların gerçek olup olmadığını ortaya koyabilecek nitelikte önemli bir delildir. Bu nedenle soruşturma mercileri tarafından bu delilin zamanında toplanabilmesi için makul olan tedbirlerin alınmaması, soruşturmada derinliği üzerinde etki gösterecek nitelikte bir eksiklik meydana getirmiştir.

70. Soruşturmada, bu nitelikte bir eksiklik bırakıldıktan sonra ölüm nedeninin belirlenebilmesi yönünde yapılan diğer araştırmalarda soruşturmadaki temel suçlamaya konu olan taburcu edilme sırasında kendisine reçete edilen "*insülin*" ilacının müteveffaya verilmemesinin, ölüm sonucunu meydana getirmeye elverişli olup olmadığı Adli Tıp Kurumuna sorulmamış, böylelikle -zamanında otopsi yapılmamış olsa bile- ölüm sebebinin belirlenmeye çalışılması yoluna gidilmemiştir.

71. Soruşturma sonucunda elde edilen müteveffanın muhtemelen kendisinde var olan hastalık ve genel düşünlük sonucunda öldüğü bilgisi, otopsi işleminin yapılmaması ve Adli Tıp Kurumuna, müteveffaya reçete edilen ilacın verilmemesinin iddia edildiği gibi ölüm üzerinde bir etkisinin bulunup bulunmadığının sorulmaması, ölüm üzerindeki şüpheleri tam olarak giderememiştir.

72. Diğer taraftan tanık olarak dinlenen Dâhiliye Uzmanı Doktor M. Ş.nin ifadesinde, müteveffanın hastaneden taburcu edilmesinden önce evde tedavi edilebilmesi için yakınlarına eğitim verdiğini, ayrıca sürekli bakıma muhtaç hâle gelen müteveffanın şeker hastalığı yönünden kendisine "*insülin*" ilacı reçete ettiğini belirttiği ve hastanenin iç hastalıkları kliniği günlük notları "*çıkış önerileri*" bölümünde de "*hastaya, hastalıkları ve ilaçları hakkında bilgi verildi*" ibaresinin yazıldığı görülmüştür.

73. Şüpheli H. F.nin 26/9/2011 tarihinde kolluğa verdiği ifadesinden müteveffaya, iyileşme umudu kalmadığı gerekçesiyle doktorlar tarafından kendileri hastanedeyken ilaç verilmesinin kesildiğini ileri sürerek müteveffa taburcu edildikten sonraki dönemde

kendisinin de ilaç vermediğini açıkça söylediği, sonraki aşamada verdiği ifadesinden ise ilaçları vermemesi gibi bir durumun söz konusu olmadığını belirttiği anlaşılmıştır.

74. Açıkça görüldüğü üzere şüphelinin her iki ifadesi arasında ölüm olayının aydınlatılması bakımından kritik öneme haiz olan müteveffaya ilaç verip vermediği hususunda ciddi çelişkiler bulunmaktadır. Şüphelinin, müteveffaya yaşamını devam ettirmesi için gerekli olan ilacı verip vermediği ile vermemiş ise ölümün bu nedenle gerçekleşip gerçekleşmediği, soruşturmanın temelini oluşturan ve yanıtlarının bulunması hâlinde ölüm olayının nedenini kesin olarak ortaya koyabilecek nitelikte iki önemli husustur.

75. Buna rağmen soruşturma mercilerince, bu ifadeler arasındaki derin çelişki üzerinde hiç durulmamış ve şüphelinin önceki ifadesi herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Diğer taraftan soruşturma sonucunda verilen kararlar ve bu kararlara itiraz üzerine Mahkemece yapılan inceleme sonucunda verilen ret kararlarında şüphelinin ilk aşamada verdiği ifadesinden hiç bahsedilmemiş ve/veya hangi nedenle sonraki aşamada verdiği ifadesine üstünlük tanındığı konusunda herhangi bir değerlendirmeye yer verilmemiştir.

76. Soruşturma mercileri, şüpheli tarafından kendisine isnat olunan eylemin başka bir gerekçeyle de olsa gerçekleştirildiğinin kabul edildiğini dikkate alıp eylemin ölüm üzerindeki mutlak veya muhtemel etkisini araştırıp sonucuna göre de şüphelinin sorumluluğunu tartışmamışlardır.

77. Ayrıca soruşturma mercileri, ölümle sonuçlanabilecek bu tür bir eyleme maruz kalındığının ortaya konabildiği olaylarda, bazı eksiklikler nedeniyle zamanında otopsi yapılmaması ya da yapılamaması sonucu kesin ölüm nedeni belirlenememiş olsa bile faillerin yaşam hakkı çerçevesinde sorumlu tutulabileceklerini göz ardı etmişlerdir.

78. Sonuç olarak başvuruya konu olay ve soruşturmanın pratik gerçekleri dikkate alındığında soruşturma mercilerince ölüm olayının nedeni ve varsa sorumluların tespiti bakımından elde edilmesi mümkün olan tüm delillerin toplanmaması ve toplanabilmesi için makul olan tüm tedbirlerin alınmaması suretiyle soruşturmanın derinliği ile ciddiyetine etki edecek birtakım eksiklikler bırakıldığı gibi, elde edilen bulguların tamamının kapsamlı bir analizinin de yapılmadığı, dolayısıyla yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlaline sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

79. Öte yandan yaklaşık bir yıl süren soruşturmanın makul bir özen ve hızla yapılmadığı ile başvuruçunun etkili katılımının sağlanmadığının da söylenebilmesini mümkün kılan herhangi bir nedenin bulunmadığı anlaşılmıştır.

80. Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan usul yükümlülüğü kapsamındaki etkili soruşturma yürütme (delil toplama) yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

81. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruçucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

82. Mevcut başvuruda etkili bir soruşturma yürütülmemesinden dolayı yaşam hakkını düzenleyen Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğinin tespit edilmiş olduğu gerekçesiyle ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için kararın, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

83. Başvurucu, ayrıca yargılama giderinin kendisine ödenmesini talep etmiştir. Başvurucu tarafından yapılan yargılama giderinin de başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiği iddiaları yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Başvuru konusu olayda yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapmak üzere kararın bir örneğinin Ordu Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun Anayasa'nın 40. maddesinin ihlal edildiği yönündeki şikâyetlerinin ayrıca İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

E. Başvurucu tarafından yapılan ve başvuru harcından ibaret 198,35 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucuların Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmasına

6/10/2015 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ